

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет інформатики та обчислювальної техніки
Кафедра інформаційних систем та технологій

Лабораторна робота №4
з дисципліни «Технології розробки програмного забезпечення»
Вступ до паттернів програмування

Виконав:
студент групи ІА-34
Швець Роман Вадимович

Перевірив:
асистент кафедри ІСТ
Мягкий Михайло Юрійович

Тема: Вступ до паттернів програмування

Мета: Вивчити структуру шаблонів «Singleton», «Iterator», «Proxy», «State», «Strategy» та навчитися застосовувати їх в реалізації програмної системи.

4. Графічний редактор (proxy, prototype, decorator, bridge, flyweight, SOA)

Графічний редактор повинен вміти створювати / редагувати растрові (або векторні на розсуд студента) зображення в 2-3 основних популярних форматах (bmp, png, jpg), мати панель інструментів для створення графічних примітивів, вибору кольорів, нанесення тексту, додавання найпростіших візуальних ефектів (ч/б растр, інфрачервоний растр, 2-3 на вибір учня), роботи з шарами.

Теоретичні відомості

Шаблони проектування – це стандартизовані рішення типових завдань, що виникають у процесі розробки програмного забезпечення. Вони не є готовим кодом, а скоріше описом архітектурного підходу, який можна реалізувати у будь-якій мові програмування. Використання шаблонів дозволяє підвищити повторне використання коду, узгодженість структури програми та спростити її подальшу модифікацію й підтримку.

Шаблони проектування поділяються на три основні категорії:

- **Породжувальні (Creational)** – відповідають за створення об'єктів і приховують логіку інстанціювання (наприклад, Singleton, Factory, Builder).
- **Структурні (Structural)** – описують способи поєднання класів і об'єктів у більші структури (наприклад, Adapter, Proxy, Composite).
- **Поведінкові (Behavioral)** – визначають способи взаємодії між об'єктами та розподіл відповідальності (наприклад, Strategy, State, Iterator).

Singleton (Одинак) – породжувальний шаблон, який забезпечує створення лише одного екземпляра класу та надає глобальну точку доступу до нього. Часто використовується для керування спільними ресурсами, такими як підключення до бази даних, налаштування програми або системний журнал. Основна ідея – зробити конструктор приватним і створювати екземпляр лише через статичний метод.

Iterator (Ітератор) – поведінковий шаблон, що забезпечує зручний спосіб послідовного доступу до елементів колекції без розкриття її внутрішньої реалізації. Ітератор інкапсулює логіку обходу, тому один і той самий інтерфейс може використовуватись для різних структур даних. Це підвищує узгодженість і спрощує роботу з колекціями.

Proxy (Проксі) – структурний шаблон, який створює об'єкт-замісник для іншого об'єкта з метою контролю доступу до нього. Проксі може виконувати додаткові функції – кешування результатів, перевірку прав доступу, відкладене створення ресурсів або логування викликів. Таким чином, він додає поведінку без зміни основного класу.

State (Стан) – поведінковий шаблон, що дозволяє об'єкту змінювати свою поведінку залежно від поточного стану. Кожен стан оформлюється як окремий клас, а головний об'єкт делегує виконання завдань активному стану. Це робить код чистішим і усуває великі конструкції if або switch.

Strategy (Стратегія) – поведінковий шаблон, який дозволяє визначати групу схожих алгоритмів, інкапсулювати їх у власні класи та робити взаємозамінними. Клієнтський код може динамічно вибирати потрібну стратегію залежно від умов виконання. Такий підхід спрощує розширення системи – нові алгоритми можна додавати без зміни існуючого коду.

Хід роботи

Для реалізації функціональності графічного редактора було обрано шаблон проєктування «Проксі» (Proxy), який дає змогу створити проміжний об'єкт, що контролює доступ до реального ресурсу. У системі графічного редактора цей підхід використовується для оптимізації роботи з великими зображеннями та зменшення навантаження на пам'ять. Клас ImageProxy виступає посередником між користувачем і справжнім зображенням (RealImage), здійснюючи ліниве завантаження – зображення завантажується лише тоді, коли воно дійсно потрібне. Це дозволяє не створювати всі об'єкти відразу, а лише за запитом, що значно підвищує продуктивність системи.

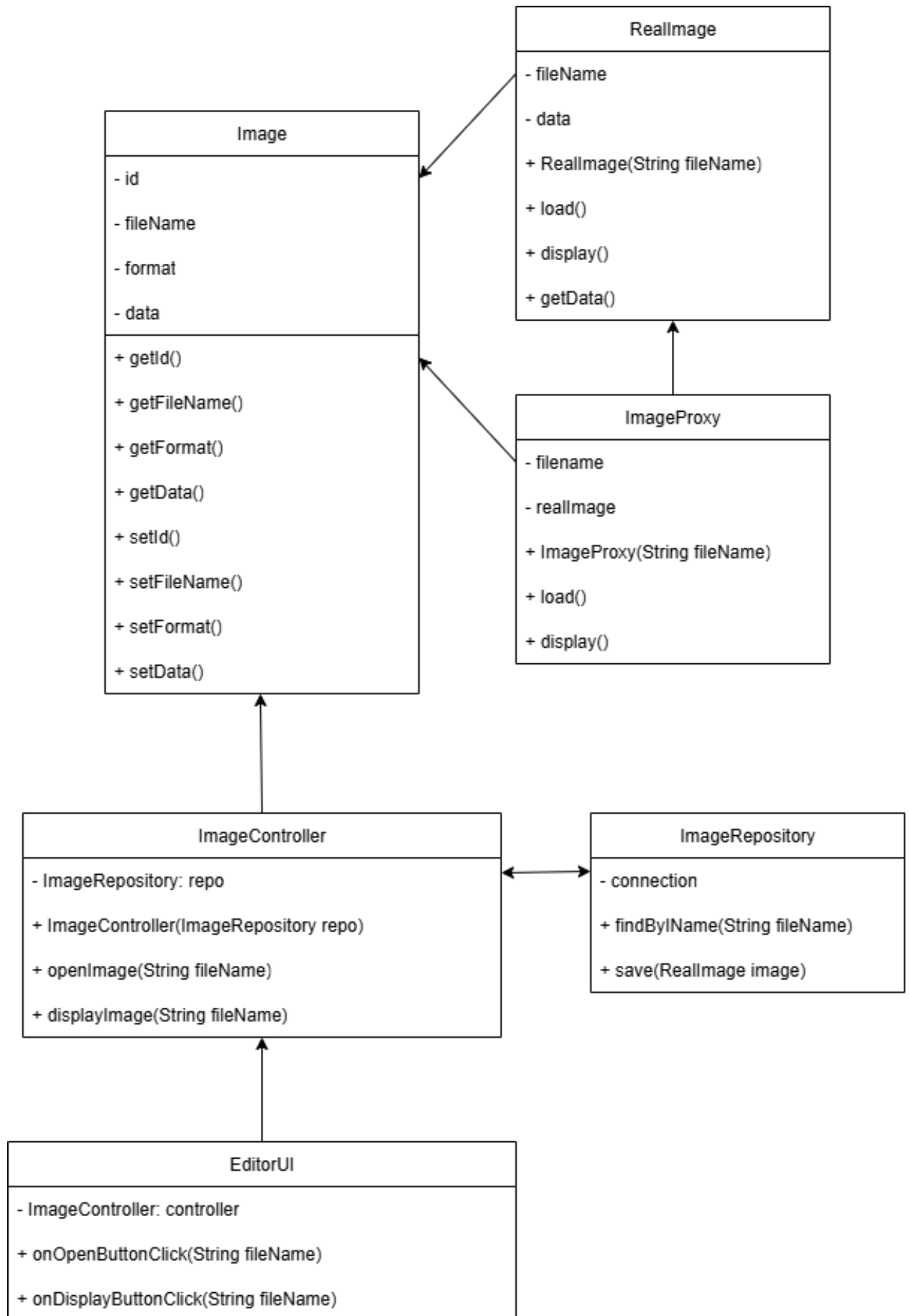

Рисунок 4.1 – Діаграма класів для Проху

На діаграмі класів показано використання шаблону Proxy у структурі програми. Вона відображає взаємодію між інтерфейсом користувача (EditorUI), контролером (ImageController), репозиторієм (ImageRepository), а також класами ImageProxy та RealImage. Клас ImageProxy реалізує той самий інтерфейс, що й реальний об'єкт, але додає додатковий рівень контролю – перевірку, ініціалізацію й кешування. Така архітектура забезпечує ефективність, гнучкість і безпечну роботу з ресурсами графічного редактора.

Вихідні коди класів системи

Лістинг 1 – клас Image

```
package com.mycompany.code;

import jakarta.persistence.*;

@Entity
@Table(name = "images")
public class Image {

    @Id
    @GeneratedValue(strategy = GenerationType.IDENTITY)
    private int id;

    @Column(name = "file_name", nullable = false)
    private String fileName;

    @Column(nullable = false)
    private String format;

    @Lob
    @Column(nullable = false)
    private byte[] data;

    public Image() {}

    public int getId() { return id; }
    public void setId(int id) { this.id = id; }

    public String getFileName() { return fileName; }
    public void setFileName(String fileName) { this.fileName = fileName; }

    public String getFormat() { return format; }
    public void setFormat(String format) { this.format = format; }

    public byte[] getData() { return data; }
    public void setData(byte[] data) { this.data = data; }
}
```

Лістинг 2 – Інтерфейс IImage

```
package com.mycompany.code;

public interface IImage {
    void display();
    byte[] getData();
}
```

```
String getFileName();  
}
```

Лістинг 3 – клас GrayscaleEffect

```
public class GrayscaleEffect implements EffectStrategy {  
  
    @Override  
    public Image apply(Image img) {  
        System.out.println("Застосовано ефект: чорно-білий (Grayscale)");  
        // Реалізація перетворення кольорів у градації сірого  
        return img;  
    }  
}
```

Лістинг 4 – клас SepiaEffect

```
public class SepiaEffect implements EffectStrategy {  
  
    @Override  
    public Image apply(Image img) {  
        System.out.println("Застосовано ефект: сепія (Sepia)");  
        // Реалізація перетворення зображення в сепію  
        return img;  
    }  
}
```

Лістинг 5 – клас InvertEffect

```
public class InvertEffect implements EffectStrategy {  
  
    @Override  
    public Image apply(Image img) {  
        System.out.println("Застосовано ефект: негатив (Invert)");  
        // Реалізація інверсії кольорів  
        return img;  
    }  
}
```

Лістинг 6 – клас EffectService

```
public class EffectService {  
  
    private EffectStrategy strategy;  
  
    public void setStrategy(EffectStrategy strategy) {  
        this.strategy = strategy;  
    }  
  
    public Image applyEffect(Image img) {  
        if (strategy == null) {  
            throw new IllegalStateException("Ефект не вибрано!");  
        }  
        return strategy.apply(img);  
    }  
}
```

Лістинг 7 – клас Layer

```

import jakarta.persistence.*;

@Entity
@Table(name = "layers")
public class Layer {

    @Id
    @GeneratedValue(strategy = GenerationType.IDENTITY)
    private int id;

    @ManyToOne
    @JoinColumn(name = "image_id", nullable = false)
    private Image image;

    @Column(name = "layer_order")
    private int layerOrder;

    public Layer() {}

    public int getId() { return id; }
    public void setId(int id) { this.id = id; }

    public Image getImage() { return image; }
    public void setImage(Image image) { this.image = image; }

    public int getLayerOrder() { return layerOrder; }
    public void setLayerOrder(int layerOrder) { this.layerOrder = layerOrder; }
}

```

Лістинг 8 – клас Collage

```

import jakarta.persistence.*;
import java.util.ArrayList;
import java.util.List;

@Entity
@Table(name = "collages")
public class Collage {

    @Id
    @GeneratedValue(strategy = GenerationType.IDENTITY)
    private int id;

    @Column(nullable = false)
    private String title;

    @OneToMany(cascade = CascadeType.ALL, orphanRemoval = true)
    @JoinColumn(name = "collage_id")
    private List<Layer> layers = new ArrayList<>();

    public Collage() {}

    public int getId() { return id; }
    public void setId(int id) { this.id = id; }

    public String getTitle() { return title; }
    public void setTitle(String title) { this.title = title; }

    public List<Layer> getLayers() { return layers; }
    public void setLayers(List<Layer> layers) { this.layers = layers; }

    public void addLayer(Layer layer) {
        layers.add(layer);
    }
}

```

```

    public void removeLayer(Layer layer) {
        layers.remove(layer);
    }
}

```

Лістинг 9 – клас models.sql

```

CREATE TABLE Images (
    Id INTEGER PRIMARY KEY,
    FileName VARCHAR(255) NOT NULL,
    Format VARCHAR(50) NOT NULL,
    Data BLOB,
    EffectApplied VARCHAR(50)
);

CREATE TABLE Collages (
    Id INTEGER PRIMARY KEY,
    Title VARCHAR(255) NOT NULL
);

CREATE TABLE CollageImages (
    CollageId INTEGER NOT NULL,
    ImageId INTEGER NOT NULL,
    LayerOrder INTEGER,
    PRIMARY KEY (CollageId, ImageId),
    FOREIGN KEY (CollageId) REFERENCES Collages(Id),
    FOREIGN KEY (ImageId) REFERENCES Images(Id)
);

```

Лістинг 10 – Клас ImageRepository

```

package com.mycompany.code;

import java.sql.*;

public class ImageRepository {

    private final Connection connection;

    public ImageRepository(Connection connection) {
        this.connection = connection;
    }

    public Image findByFileName(String fileName) throws SQLException {
        String query = "SELECT * FROM Images WHERE FileName = ?";
        PreparedStatement stmt = connection.prepareStatement(query);
        stmt.setString(1, fileName);
        ResultSet rs = stmt.executeQuery();

        if (rs.next()) {
            Image img = new Image();
            img.setId(rs.getInt("Id"));
            img.setFileName(rs.getString("FileName"));
            img.setFormat(rs.getString("Format"));
            img.setData(rs.getBytes("Data"));
            return img;
        }
        return null;
    }

    public void update(Image img) throws SQLException {
        String query = "UPDATE Images SET Data = ? WHERE Id = ?";
        PreparedStatement stmt = connection.prepareStatement(query);
        stmt.setBytes(1, img.getData());
    }
}

```



```

        stmt.setInt(2, img.getId());
        stmt.executeUpdate();
    }
}

```

Лістинг 11 – Клас ImageController

```

package com.mycompany.code;

public class ImageController {

    private final ImageRepository imageRepo;
    private final EffectService effectService;

    public ImageController(ImageRepository repo, EffectService service) {
        this.imageRepo = repo;
        this.effectService = service;
    }

    public void displayImage(String fileName) {
        IImage proxy = new ProxyImage(fileName, imageRepo);
        proxy.display();
    }

    public Image applyEffectToImage(Image img, String effectName) {
        switch (effectName.toLowerCase()) {
            case "grayscale" -> effectService.setStrategy(new GrayscaleEffect());
            case "sepia" -> effectService.setStrategy(new SepiaEffect());
            case "invert" -> effectService.setStrategy(new InvertEffect());
            default -> throw new IllegalArgumentException("Невідомий ефект: " +
effectName);
        }
        return effectService.applyEffect(img);
    }
}

```

Лістинг 12 – Імітація форми

```

public class EditorUI {

    private final ImageController controller;

    public EditorUI(ImageController controller) {
        this.controller = controller;
    }

    public void onApplyEffectButtonClick(int imageId, String effectName) {
        try {
            Image result = controller.applyEffectToImage(imageId, effectName);
            System.out.println("Ефект " + effectName + " успішно застосовано!");
        } catch (Exception e) {
            System.err.println("Помилка під час застосування ефекту: " +
e.getMessage());
        }
    }
}

```

Лістинг 13 – клас ProxyImage

```

package com.mycompany.code;

import java.sql.SQLException;

```

```

public class ProxyImage implements IImage {

    private String fileName;
    private ImageRepository imageRepo;
    private RealImage realImage;

    public ProxyImage(String fileName, ImageRepository imageRepo) {
        this.fileName = fileName;
        this.imageRepo = imageRepo;
    }

    @Override
    public void display() {
        try {
            if (realImage == null) {
                System.out.println("Проксі: ліниве завантаження зображення " +
fileName);
                Image dbImage = imageRepo.findByFileName(fileName);
                if (dbImage != null) {
                    realImage = new RealImage(dbImage.getFileName(),
dbImage.getData());
                } else {
                    System.out.println("Зображення не знайдено у базі!");
                    return;
                }
            }
            realImage.display();
        } catch (SQLException e) {
            System.err.println("Помилка доступу до БД: " + e.getMessage());
        }
    }

    @Override
    public byte[] getData() {
        return realImage != null ? realImage.getData() : null;
    }

    @Override
    public String getFileName() {
        return fileName;
    }
}

```

Лістинг 14 – Інтерфейс EffectStrategy

```

package com.mycompany.code;

public interface EffectStrategy {
    Image apply(Image img);
}

```

Лістинг 15 – Клас RealImage

```

package com.mycompany.code;

public class RealImage implements IImage {

    private String fileName;
    private byte[] data;

    public RealImage(String fileName, byte[] data) {
        this.fileName = fileName;
        this.data = data;
        System.out.println("Завантажено реальне зображення: " + fileName);
    }
}

```

```

    }

    @Override
    public void display() {
        System.out.println("Відображення зображення: " + fileName);
    }

    @Override
    public byte[] getData() {
        return data;
    }

    @Override
    public String getFileName() {
        return fileName;
    }
}

```

У поданих лістингах реалізовано приклад використання шаблону проєктування Проксу (Проксі) у системі графічного редактора. Інтерфейс Image визначає загальні операції для роботи із зображеннями – відображення та отримання даних. Клас RealImage відповідає за безпосереднє завантаження і відображення зображення з бази даних, тоді як ProxyImage виступає посередником, який реалізує ліниве завантаження (lazy loading), зчитуючи дані лише тоді, коли користувач дійсно звертається до зображення. Клас ImageRepository забезпечує взаємодію з базою даних, EffectService і EffectStrategy реалізують застосування різних ефектів (чорно-білий, сепія, негатив), а ImageController координує роботу між усіма компонентами, керуючи як доступом до зображень через проксі, так і застосуванням ефектів. Нарешті, EditorUI моделює взаємодію користувача з інтерфейсом, забезпечуючи повний цикл роботи – від вибору зображення до відображення результату після обробки. Така структура демонструє переваги патерну Проксу у поєднанні зі стратегіями ефектів – ефективність, контроль доступу та модульність системи.

Висновок:

У ході виконання лабораторної роботи було реалізовано шаблон проєктування Проксу (Проксі) у контексті графічного редактора. Цей патерн дав змогу оптимізувати завантаження зображень, реалізувавши принцип лінивого доступу – зображення зчитується лише за потреби. Реалізація поєднує Проксу із шаблоном Strategy для гнучкого застосування ефектів, що забезпечує

розширюваність і зручність підтримки системи. У проєкті створено класи для роботи із зображеннями, проксі-доступу, ефектів, контролера, сервісу та користувацького інтерфейсу, які разом формують повноцінну архітектуру застосунку. Використання патерну Проху підвищило ефективність взаємодії з базою даних, зменшило навантаження на систему та зробило структуру програми більш масштабованою і зрозумілою.

Відповіді на контрольні запитання:

1. Що таке шаблон проєктування?

Шаблон проєктування – це перевірене архітектурне рішення типових проблем програмування, яке описує стандартний спосіб організації класів і об’єктів для досягнення певної мети.

2. Навіщо використовувати шаблони проєктування?

Вони допомагають створювати гнучкий, зрозумілий і підтримуваний код, зменшують дублювання рішень і полегшують спільну роботу розробників завдяки уніфікованим підходам.

3. Яке призначення шаблону «Стратегія»?

Шаблон Стратегія дає змогу змінювати алгоритм роботи об’єкта під час виконання, не змінюючи його структури. Клас делегує виконання певної операції об’єктам, які реалізують спільний інтерфейс.

4. Нарисуйте структуру шаблону «Стратегія».

5. Які класи входять в шаблон «Стратегія», та яка між ними взаємодія?

Context – клас, що містить посилання на стратегію.

Strategy – спільний інтерфейс алгоритмів.

ConcreteStrategy – конкретні реалізації стратегій.

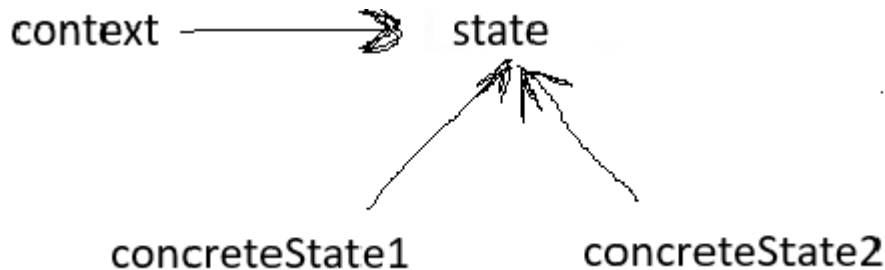
Контекст викликає методи стратегії, не знаючи, яку саме реалізацію

використовує.

6. Яке призначення шаблону «Стан»?

Шаблон Стан дозволяє об'єкту змінювати свою поведінку залежно від внутрішнього стану, створюючи враження, ніби він належить до різних класів.

7. Нарисуйте структуру шаблону «Стан».

8. Які класи входять в шаблон «Стан», та яка між ними взаємодія?

Context – зберігає поточний стан і делегує йому поведінку.

State – інтерфейс для всіх можливих станів.

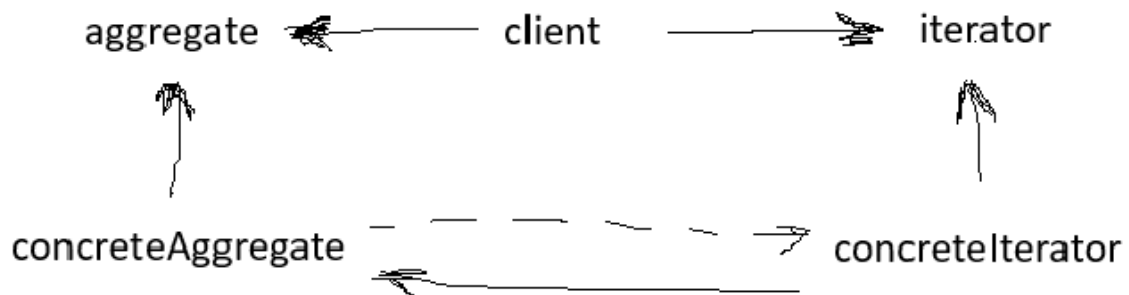
ConcreteState – реалізації поведінки для кожного стану.

Context може змінювати об'єкт стану під час виконання.

9. Яке призначення шаблону «Ітератор»?

Шаблон Ітератор забезпечує послідовний доступ до елементів колекції без розкриття її внутрішньої структури.

10. Нарисуйте структуру шаблону «Ітератор».

11. Які класи входять в шаблон «Ітератор», та яка між ними взаємодія?

Iterator – інтерфейс для обходу колекції.

ConcreteIterator – реалізація логіки обходу.

Aggregate – інтерфейс колекції.

ConcreteAggregate – конкретна колекція, яка створює ітератор.

Ітератор послідовно повертає елементи колекції через стандартні методи (**next()**, **hasNext()**).

12. В чому полягає ідея шаблону «Одинак»?

Одинак (Singleton) гарантує, що у програмі існує лише один екземпляр певного класу, і надає глобальну точку доступу до нього.

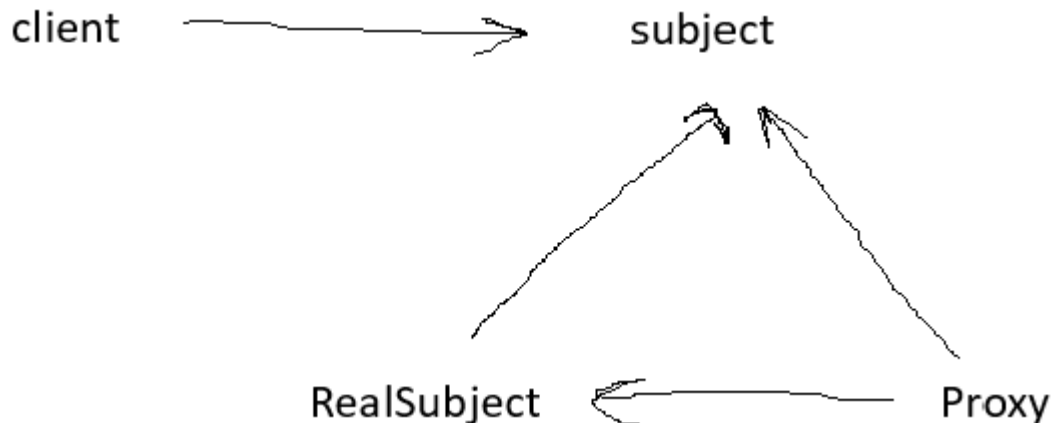
13. Чому шаблон «Одинак» вважають «анти-шаблоном»?

Тому що він створює глобальний стан і сильну залежність між компонентами, що ускладнює тестування, масштабування і підтримку програми.

14. Яке призначення шаблону «Проксі»?

Шаблон Проксі надає сурогатний об'єкт, який контролює доступ до іншого об'єкта – наприклад, додаючи кешування, перевірку прав або відкладене створення.

15. Нарисуйте структуру шаблону «Проксі».

16. Які класи входять в шаблон «Проксі», та яка між ними взаємодія?

Subject – спільний інтерфейс для реального об'єкта та проксі.

RealSubject – основний об'єкт, до якого здійснюється доступ.

Proxy – посередник, який керує доступом до **RealSubject**.

Клієнт працює з проксі, не знаючи, що звертається не напряму до справжнього об'єкта.